

Mr. W. J. VAN WELDEREN Baron RENGERS

door

R. VISSCHER.

In de bestuursvergadering van het Friesch Genootschap van 2 October 1915 gaf onze hooggewaardeerde voorzitter, de heer Wilco Julius van Welderen baron Rengers tot ons aller leedwezen te kennen, dat hij om gezondheidsredenen het presidium van het Genootschap, hetwelk hij sinds 1901 had bekleed, moest neerleggen. Zeer snel zijn zijne krachten sedert afgenomen en den 21sten Februari 1916 is hij ontslapen.

In ons tijdschrift mag een woord van warme hulde aan de nagedachtenis van den heer Rengers niet ontbreken. Elders zijn zijne groote hoedanigheden gehuldigd als staatsman, die, zonder als redenaar op den voorgrond te treden, door zijn hoogstaand karakter en de achting, welke zijne alom bekende integriteit aan ieder afdwong, door zijne menschenkennis en zijn wèl overwogen, met zorg gekozen woord een grooten invloed in de Eerste Kamer had verkregen, waarin hij gedurende 25 jaar, van 1888—1913, zitting heeft genomen. Hier willen wij alleen herdenken, wat hij voor Friesland, zijne Vaderstad en ons Genootschap is geweest.

Den 14^{en} November 1835 werd Wilco Julius Rengers te Leeuwarden geboren uit den Frieschen tak van het Groningsch geslacht Rengers. Hij bezocht eerst de Latijnsche school hier ter stede, welke toen nog gevestigd was in het gebouw der tegenwoordige Burger Dag- en Avondschool in de Bollemansteeg, onder leiding van den rector dr. J. C. G. Boot, ging daarna naar de destijds zoo

Mr. W. J. VAN WELDEREN BARON RENGERS.

bekende kostschool van den heer Kaptein te Barneveld, legde zijn staatsexamen af en voltooide zijne studiën te Utrecht, waar hij in 1861 tot doctor in de rechten promoveerde op het proefschrift: „Beschouwingen over het verband tusschen het burgerlijk recht en de staathuishoudkunde”. Daarop zette hij zich te Leeuwarden als advocaat neer en trad van 1866 tot 1877 als Rijks-advocaat op. In 1865 tot lid van den gemeenteraad gekozen, werd hij twee jaar later tot wethouder benoemd en behield deze functie, totdat hij in 1877 het burgemeestersambt van Leeuwarden aanvaardde. Zes jaar lang heeft hij dit bekleed. Het waren niet de gelukkigste jaren zijn levens, daar hij gebukt ging onder een ooglijden, dat hem met geheele blindheid bedreigde.

Veel is er in de Gemeente onder zijn bestuur tof stand gebracht, o. m. de reorganisatie van de stads-reiniging, die van het gymnasium onderwijs, die van de brandweer, waarbij de heer Rengers reeds eene electriche oproeping der leden van de vrijwillige brandweer voorstelde, welke eerst jaren later in practijk is gebracht. Onder zijn bestuur werden de plannen tot demping van den Eewal en het Heerenwiltje voorbereid, het nieuwe gymnasium en gemeentescholen voor lager onderwijs gesticht en is in 1880 het Beurs- en Waaggebouw op den Wirdumerpoortsdwinger geopend, nadat men zich sinds 1795 met een hulpbeurs had tevreden gesteld, al twistende over de plaats, waar dit gebouw zou verrijzen. Zeker hebben de diplomatieke gaven van den burgemeester dezen meer dan tachtigjarigen strijd mede tot een goed einde gebracht.

Hoe vruchtbaar derhalve zijn bestuur voor Leeuwarden is geweest, toch wenschte de heer Rengers niet als burgemeester herbenoemd te worden, doch trad in 1883 af om verder de politieke loopbaan te volgen, waartoe hij zich steeds aangetrokken had gevoeld. Van 1883—1888 nam hij voor het hooffdistrict Leeuwarden zitting in de Provinciale Staten van Friesland en van Mei tot October 1884, — toen zijn mandaat, tengevolge van zijne houding in de

schoolquaestie, niet werd hernieuwd —, en van September 1885 tot 1888 was hij lid van de Tweede Kamer voor het hoofddistrict Dokkum. In 1888 werd hij tot lid der Eerste Kamer gekozen en heeft daar onafgebroken zijn zetel behouden, totdat hij in 1913, uit hoofde van zijn hoogen leeftijd en lichaamszwakte, meende zich uit het openbare leven terug te moeten trekken. Noode zal hij zijne staatkundige loopbaan hebben opgegeven, waarin hij steeds de belangen der liberale partij zoo warm had voorgestaan.

De staatkunde was zijne geliefkoosde studie. Fijn opmerker, was hem het naspeuren der verschillende politieke stroomingen een genot. Daaraan danken wij zijne „Schets eener Parlementaire Geschiedenis van Nederland, sedert 1849”, waarvan het eerste deel in 1891 en het tweede in 1893 bij de firma Mart. Nijhoff verscheen. Dit standaardwerk, geschreven in helderen, vloeienden stijl, zal de bron blijven voor allen, die de ontwikkeling van onze constitutioneele beginselen sedert 1848 wenschen te bestudeeren. Aan den tweeden druk, welke van 1905—1907 in drie deelen uitkwam, heeft de schrijver enkele hoofdstukken, bevattende de jaren 1883—1891 en een overzicht der „Werkking van het constitutioneele stelsel onder de regeering van Willem III” toegevoegd. In dit overzicht, dat thans het boek besluit, toont de heer Rengers zich opnieuw een warm voorstander van de rechten van het Nederlandsche parlement, zooals die niet alleen door de wijziging van de grondwet op een nieuwe basis waren opgebouwd, doch in jaren van strijd waren bevestigd. „Terecht”, zoo schrijft hij, ¹⁾ „wilde alzoo Thorbecke in zijnen zoo belangwekkenden strijd tegen Groen van Prinsterer, hoewel den historischen band van Nederland en Oranje eerbiedigende, „nooit van een ander Koningschap weten, dan dat, door „de Grondwet erkend en omschreven, en beschouwde hij „de souvereiniteit des Konings, evenzeer als de volkssouvereiniteit, onvereinigbaar met de gezonde opvatting der „constitutioneele begrippen”.

¹⁾ Parlementaire Geschiedenis III, blz. 425.

De „Parlementaire Geschiedenis” is het eenige werk, dat wij van de hand van den heer Rengers bezitten. In latere jaren vatte hij nog het plan op, de geschiedenis van de Friesche stadhouders te schrijven, doch uit zijne nage-laten papieren blijkt, dat hij hiervan slechts een plan heeft opgesteld en een aanvang heeft gemaakt met het eerste hoofdstuk.

Vele waren dan ook de dagelijksche werkzaamheden, welke hem beletten zich rustig tot historische studie te zetten. Het beheer van zijn aanzienlijk fortuin, de beslom-meringen, welke zijne groote, in stilte uitgeoefende wel-dadigheid met zich bracht en zijne vele bemoeiingen voor Friesland's welvaart legden beslag op een groot deel van zijn tijd. Daarbij was hij president-voogd van het Old-Burger-Weeshuis, rentmeester van het Ritske-Boelema-Gasthuis, voorzitter van het Friesch Genootschap en had daarenboven zitting in tal van commissiën en besturen op economisch gebied. Gedurende de crisis, welke onze pro-vincie in de tachtiger jaren doormaakte, was hij een der vóórmannen, die Friesland „door Arbeid tot Verbetering” brachten. En toen zijne zonen later zijn werk op land-bouwgebied voortzetten, bleef hij, als lid van verdienste van de Friesche Maatschappij van Landbouw steeds in contact met de landbouw-organisaties en stond deze met raad en daad bij. Als landheer heeft hij door zijn humaan optreden een grooten invloed ten goede uitgeoefend op den boerenstand in Friesland. Die invloed werd zeer juist geschetst in een artikel van het Friesch Weekblad, dat na zijn dood verscheen en dat ik niet kan nalaten hier aan te halen. „Boer van den heer Rengers te zijn”, zegt de schrijver, „was het ideaal van iederen pachter. Niet zoo-„zeer omdat hij met een matige huur genoegen nam, maar „omdat zijne boeren zich veilig voelden en wisten, dat hun „recht zou worden gedaan onder alle omstandigheden.

„Dat dit een diepen invloed moet hebben gehad op het „moreel der pachters in het algemeen, blijkt hieruit, dat „men eigenlijk nooit de bezwaren van het pachtwezen

„hoorde opsommen en op minder goede hoedanigheden
 „van verhuurders wijzen, of er werd aan toegevoegd: „ja,
 „als ze allen maar zoo waren als Mijnheer Rengers”. Zoo-
 „doende bleef er geen plaats voor bitterheid en ieder
 „erkende, dat er landheeren zijn, die van een stelsel met
 „vele gebreken in theorie, een ideaal-instelling in de practijk
 „kunnen maken. En men besepte tevens, dat tegenover
 „zulke landheeren niets anders past dan een houding, die
 „van evenveel waardigheid getuigt. Wanneer men de
 „vraag stelt: waarom het pachtwezen in Friesland zoo
 „weinig reden tot klagen geeft en de ontwikkeling van den
 „landbouw niet in den weg staat, dan moet de verklaring
 „worden gezocht in den invloed, die van mannen als Ren-
 „gers is uitgegaan, een invloed, die een zedelijk element
 „vormt, dat sterker is, dan de gebreken van den juridi-
 „schen opzet”.

Een man ruim van opvatting, open van geest toonde hij zich steeds. Was zijne sympathie eenmaal voor eene zaak gewonnen, dan steunde hij die krachtig. Zoo herinner ik mij, dat het Bestuur der Openbare Leeszaal- en Bibliotheek te Leeuwarden (de derde inrichting van dien aard in ons land) bij hare oprichting in 1903 de hulp van verschillende vermogende ingezetenen uit onze stad inriep, tot het verleenen van eene jaarlijksche bijdrage gedurende drie jaar, opdat deze Vereeniging in dat tijdsverloop blijk zou kunnen geven van levensvatbaarheid. Enkele bestuursleden werden afgevaardigd naar den heer Rengers, die onmiddellijk, op de meest onbekrompen wijze zijn' steun verleende, ingenomen als hij was met het vrijzinnige denkbeeld, dat aan deze Leeszaal ten grondslag ligt.

Ongetwijfeld zullen velen kunnen getuigen van zijne mildheid en vooral van de vriendelijkheid des harten, waarmee hij die mildheid uitoefende en waardoor hij het neerdrukkende gevoel van verplichting aan zijne weldaden ontnam. Geheel Leeuwarden, groot en klein, is hem en zijne echtgenoot, Vrouwe Catharina Theresia baronesse van Welderen Rengers, geboren Looxma dankbaar voor de

schenking van het Rengerspark, een luthof, waar menig-
een ontspanning en rust vindt.

De heer Rengers, die, Fries in hart en ziel, veel voor Frieslands geschiedenis en oudheidkunde gevoelde, was de aangewezen man om het presidium van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde op zich te nemen, toen de heer Mr. W. B. S. Boeles dit om gezondheidsredenen neerlegde. Den 14^{en} Maart 1901 werd de heer Rengers tot lid en tevens tot voorzitter van het bestuur van het Genootschap benoemd. Met veel toewijding nam hij deze functie op zich en zij, die met hem samen hebben gewerkt, kunnen getuigen van den ijver, waarmee hij de belangen van het Genootschap voorstond en de aangename wijze, waarop hij de vergaderingen leidde. Door zijn tact en door de achting, welke ieder hem toedroeg, wist hij botsingen in het Bestuur te voorkomen, oneenigheden te beslechten en zijne mede-bestuurders nader tot elkaar te brengen.

Tijdens zijn presidium is het museum met zeer belangrijke aanwinsten verrijkt, waaronder de verzameling Bisschop in de eerste plaats dient vermeld te worden. Stellig is het mede aan het beleid van den heer Rengers te danken, dat deze rijke collectie aan de Provincie is geschonken, ter plaatsing in het Friesch museum. Wel was het de wensch van den heer en mevrouw Bisschop-Swift, dat hun interieur een plaats zou vinden in dit museum, doch de wijze waarop de heer Rengers de onderhandelingen daarover heeft gevoerd, de invloed, welke van hem uitging, hebben in geen geringe mate meegewerkt tot de vervulling van dien wensch.

Waar het den een of anderen aankoop voor de verzamelingen betrof, welke moeilijk uit de kas van het Genootschap bestreden kon worden, daar gebeurde het dikwijls, dat de heer Rengers meedeelde, juist iemand te hebben ontmoet, die onbekend wenschte te blijven, en die hem de ontbrekende som had ter hand gesteld. Daarbij

hield hij zijn gezicht ernstig in de plooi, doch niemand werd daardoor misleid. In den besloten kring der bestuursvergaderingen toonde hij zich een aangenaam causeur van scherp vernuft en fijnen humor, die in geestige scherts veel behagen vond, doch daarbij tevens welwillend en zacht van oordeel bleef. Soms haalde hij met zijn tijdgenoot en medebestuurder Mr. W. A. van Sloterdijck oude herinneringen uit Leeuwarden op; dan traden figuren uit lang vervlogen dagen ten tooneele, zóó levend, alsof men ze voor zich zag en voerden u in de zeden en gewoonten van het midden der vorige eeuw terug. Wie voor de belangen van het Genootschap tot den heer Rengers kwam, vond steeds een belangstellend oor. Hij schonk hem al zijn aandacht, hoorde rustig de uiteenzetting van bezwaren aan en was steeds bereid, deze uit den weg te ruimen.

Toen de heer Rengers het presidium op vergevorderden leeftijd aanvaardde, had hij zich voorgenomen veel in de handschriften- en oorkondenverzameling van het Genootschap te werken, doch zijne veelvuldige bezigheden en de slechte toestand zijner oogen hebben hem daartoe niet meer in de gelegenheid gesteld.

Als voorzitter van het Genootschap heeft hij op 26 Sept. 1905 H. M. de Koningin en Z. K. H. Prins Hendrik, op 4 Oct. daaraanvolgende H. M. de Koningin-Moeder van Italië, Margherita, en op 15 Sept. 1906 H. M. de Koningin-Moeder Emma in het Friesch Museum ontvangen. Bij het eerste bezoek toonde de heer Rengers aan Hare Majesteit en Zijne Koninklijke Hoogheid het model voor het standbeeld van Uz Heit, graaf Willem Lodewijk van Nassau, dat door de Vereeniging tot bevordering van Vreemdelingenverkeer en het Friesch Genootschap zou worden geplaatst vóór het voormalige „Hof van sijn Genade” te Leeuwarden. Het initiatief tot de oprichting van dit standbeeld was jaren geleden door genoemde Vereeniging genomen, doch de uitvoering van dit plan is in de eerste plaats te danken aan de bemoeiingen en den finantiëlen

steun van den heer Rengers, die zoo warm voor het Vorstenhuis voelde.

Met zeer veel leedwezen vernamen zijne mede-bestuursleden, dat de heer Rengers zich om gezondheidsredenen genoopt gevoelde als president af te treden. Zij wenschten hem het eere-voorzitterschap van het Genootschap op te dragen, doch daar de wet van het Genootschap deze functie niet kent, werd hij op de Algemeene Vergadering van 22 October 1915 bij acclamatie tot eere-lid benoemd. Slechts zeer korten tijd heeft het Genootschap dit eere-lid mogen behouden: zijne lichaamszwakte nam hand over hand toe, terwijl zijn geest helder bleef. Met de hem eigene beminnelijkheid wenschte hij ieder van zijne mede-bestuursleden nog eens toe te spreken en stelde allen in de gelegenheid afscheid van hem te nemen.

Wie den heer Rengers nader leerde kennen, moest hem hoogachten om den adel zijner persoonlijkheid, die zoo aantrekkelijk was door de groote bescheidenheid, welke met zijn veelomvattende kennis gepaard ging. Hij was een man met warm hart. Zooals dr. Wumkes kort na zijn verscheiden schreef: „Een rijk, schoon, nobel leven „is afgesneden, doch het laat een lichtend spoor na. Deze „edelman heeft het noblesse oblige verstaan als een daad „van toewijding aan de hooge belangen zijner mede- „mensen”.
